

כלואים על בריח/ החלומות מתאדים בשתיקה" ('שעת הנפש', עמ' 110).

שני איברים שתפקודם התקין מאפשר להגדיר אדם כחי, הלב והמוח, לא פועלים כראוי, וה"חיים אוברים דרך מקרה.... מונחים בערוגות בין הלב למוח". החיים הולכים לאיבוד אי שם בדרך, נשכים באופן פרדוקסלי דווקא בין ערוגות, מקום שנוקק לטיפול וטיפוח של יד אדם. שתי המלכויות, זו של הלב וזו של המוח, שצריכות שיתוף פעולה כדי לקיים חיים, אינן מתקשרות "מלכות לא נגעה במלכות רעותה". הפגיעה קשה גם במלכות המוח, כי "הזיכרונות לא נשלפים עוד ממחבואי השכחה", וגם במלכות הלב, שהרי "האיברים כלואים על בריח", אבל במדרג שמתאר השיר, הפגיעה הקשה ביותר היא באובדן החלומות אשר "מתאדים בשתיקה". החלומות הם תוצר של התקשורת בין הלב המטאפורי, המסמל את כוח החיים בפעמתו התמידית, והמוח, שמעבד את האירועים שאדם חווה, ומתווה כיווני התקדמות, ואוברנס מסמן את הניתוק העצמי מן החיים באופן הקיצוני ביותר.

הדבר היחיד שהמשורר מחובר אליו ללא יכולת ניתוק הוא הכאב: "אין בריחה/ גם כאב יש/ לקבל בשלווה. כשהוא עוטה מכל עבר/ קשה לחמוק מקול הצרצר/ כמו שחומקים מטיפת גשם// אני מסכין לשאתו/ עם כל הדברים/

שאיני יכול לעזוב/ בחשאי" ('הכאב', עמ' 114). גם החיבור הזה אינו מתוך בחירה ורצון, אלא חיבור שהמשורר מקבל עליו מחוסר יכולת לממש את בחירתו האוטנטית "לעזוב בחשאי". כך שהחיבור המתבטא בשיר בפועל מבטא אף הוא זרות וניתוק בין פעולת המשורר לבין רצונו. ובכל זאת, המשורר מבקש לראות נקודת אור בתוך השעה הזרה: "ללמוד להזריח אור בעלוות גופו". נראה כי הצהרה זו תופסת מקום כה חשוב בעיניו, עד כי נבחרה להופיע בגב כריכת הספר: "צריך אדם להביט בעיניו/ בשעה הזרה/ לשמוע, להקשיב/ באוזניים חסומות/ וידיים רופסות/ אל לו לאטום את מוחו// צריך להכיל/ מלתעות אוחות/ בסופת בראשית/ כפצע המבקש/ להגליה// ללמוד להזריח אור// בעלוות גופו/ להצמיח רקפות/ צוחקות/ בעלי כאב" ('בשעה הזרה', עמ' 109). ראויה לציון היא העובדה שלשונו השירית וסגנונו של רון גרא תומכים בבקשה זו. שפת השירה של גרא גורסת איפוק ועידון גם בשעה הזרה, הדימויים והמטאפורות שלו רחוקים מהתלהמות ואלימות ושפתו אף היא מעדיפה "להצמיח רקפות צוחקות בעלי כאב".

אביבית לוי

האדם לפעול במציאות, לשנותה ולהיות מעורב בה, שהרי הרצון לצבור עוצמה, למשל, גם הוא שרוי אצלו בהמתנה.

עולה בספר תחושת זרות גם מן הדמויות הקרובות והאהובות ביותר - אב, אם וכת. כך הוא כותב בשיר 'אם אשאל' על התקשרות היפותטית עם הוריו המתים לצורך בירור רגשותיהם כלפי הדמות שהפך להיות ברבות הימים. אי-אפשרות השאלה נעוצה בעובדה שההורים כבר אינם בין החיים, וכבר מתחילתו של השיר השימוש בכיטוי "אם אשאל" מדגיש את זרותה של עצם ההתקשרות: "אם אשאל את אבי זכרו לברכה/ אם מרוצה הוא מילדו/ שגדל/ שביב צחוק יופיע/ בין קמטי לחיו/ אור דק ידלק/ בשחור עיניו// אם אשאל את אמי זכרה לברכה/ עצב דק יופיע בין קמטי פניה// עודה בוכה/ על אילנה אשר נבל/ על הפלגותיו בין חורים אפלים/

בחלל/ מלמעלה היא סוכבת/ עם כוכב הלכת/ בכל אשר אלך/ אשא עמי/ את אפור רקותיה" ('אם אשאל', עמ' 49). ישנה הקבלה בין תשובת האב כלפיו, כפי שמתקף בכיטויים החיוביים "שביב צחוק" ו"אור דק ידלק", לבין תשובת האם שמבטאת מורת רוח ואכזבה: "עצב דק", "עודה בוכה", "אילנה אשר נבל". ההקבלה באה להחריף את תחושת הזרות של המשורר שנושא עמו דווקא את תשובת אמו, והיא אשר חותמת את השיר.

על תחושת הזרות שחשה בתו כלפיו הוא כותב באמפתיה: "אני מבין אותך/ קשה לך להביט בי/ בדעיכת הימים/ אני כרוח נודד נד/ בין מתבהר למחשיך/ אני מבין אותך/ כאשר את רואה בי/ עצב ננטש/ שחלל להנץ ולזמר/ אני מבין אותך/ כשאת נושקת לי/ ומיטיבה להכיר/ את בית העלמין הקטן/ שכבר לא קובל/ אני מבין אותך/ כשאת רואה בי רך/ צל עננים עיפיים/ אני מבין אותך/ משום שאני אוהב אותך/ יותר/ ויותר" ('בתי', עמ' 64). בתו המחוברת בכל נימי נפשה לחיים, לזמר ולפריחה, מיטיבה, לדברי האב, להכיר בו, "בית העלמין הקטן", את אותות המוות - הזר לחיים, שהוא הפכס מוחלט.

בשיר 'שעת הנפש' תחושת הזרות פועלת גם בתוך המשורר עצמו ככוח מאגי המנתק אותו מחיות: "חיים אוברים דרך מקרה/ הנה/ הם מונחים בערוגות/ בין הלב למוח/ כל נתיקה פרעה פרענות/ אהבה/ מלכות לא נגעה במלכות/ רעותה/ אבן גדולה/ אבן קטנה/ מסביב האזוב ממלא כל ערגה/ ביניהם/ עשבים שוטים שבליעתם קשה// זיכרונות לא נשלפים עוד/ ממחבואי השכחה/ ערים לסכנה/ ערים לערוצים החלודים בנתיבי/ הזמן/ האיברים

ונתייאש ונהגר". גוף הרבים שמאמץ כאן הרובר מתאים כמובן, כי זהו סיכום של מאבק חברתי גדול, מאבק הדיור של רוטשילד ומאבקים אחרים. יפה גם הפיכחון בתיאור "נתעבר ונתפרד" - כאשר בדרך כלל הקמת משפחה נתפסת ככניסה לחברה, התרחבות משפחתית וכו', אבל הלכה למעשה הקמת משפחה תובעת אנרגיות אינסופיות במאמץ להתפרנס ולגדל את התא המשפחתי האינטימי "הקדוש", על חשבון מאבקים חברתיים לטובת הכלל.

לצד שירים ושורות יפות, יש בספר גם שורות קלישאויות פה ושם, כמו "רצוא ושוב גלות חוטפת אותי/ מתחתיות טילים, ממעשה גן עדן של שקרים", "לא יתגדל ויתקדש שם מדינת, ישראל", או צירופים צורמים כמו "פספורט תלמוד של חלום" שבהם ההרפתקה שבצירוף לא נדבקת. אבל בסך הכל, כאמור, ספר יפה ובשל, דיוקן עצמי של אקטיביסט חברתי שנמלט מהרעש לשקט של גלות קרה.

יובל גלעד

להצמיח רקפות צוחקות בעלי כאב

רון גרא: בשעה הזרה, צבעונים 2017, 134 עמ'

ספרו החדש של רון גרא הוא למעשה חדש-ישן: כקודמיו, הוא עוסק בהתמודדות עם מציאות יומיומית קשה ולא-רצויה, "בשעה הזרה", בלשונו של המשורר. עם זאת, כדרכו של עיסוק בנושא שחוזרים אליו שוב ושוב, התיאור מתהדר, המיקוד מתבהר ומתחדד, והשירה הנוצרת חותכת בקורא.

מהי השעה הזרה המתוארת בספר הנוכחי? זוהי קודם כל שעה שבה המשורר נוכח לדעת עד כמה החמיץ דברים. כך בשיר 'על בהונות הליל' הוא מעיד על הפתעתו להימצא במקומות שהיה בהם בעבר, כאשר חזרתו הנוכחית אליהם אינה חזרה אמיתית, אלא כזו שבאה "על בהונות הליל", בהתגנבות, בקיום-לא-קיום אפל וארעי: "על בהונות הליל/ משתאה להגיע למקומות/ שבהם הייתי ואינני עוד/ הם דולקים אחרי/ אוחזים בידי בונך/ שכחתי את ניצת השקד/ את הרוח הבהירה/ את הבוקר הרענן/ את הרצון לצבור עוצמה/ אלה שרויים אצלי/ תמיד בהמתנה// רק הדממה את השקט/ מפרה" ('על בהונות הליל', עמ' 23). גם אם המקומות האלה דולקים אחריו ואוחזים בידו, הקוראים מבינים שהמשורר כבר איחר את המועד. יתרה מזו, זוהי שעה של ברירות וניכור לא רק ממקומות שבהם היה בעבר, אלא מהעולם כולו - מהתחדשות הטבע ויפיו: ניצת השקד, הרוח הבהירה ובוקר רענן, ואפילו מרגשות אנושיים טבעיים שדוחפים את